

OKSANA VASJAKINA

RUUSU

SUOMENTANUT RIKU TOIVOLA

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

Sivun 5 sitaatin Søren Kierkegaardin teoksesta *Välisoittoja* on suomentanut Torsti Lehtinen. Sivujen 150 ja 151 sitaatit Thomas Mannin romaanista *Taikavuori* on suomentanut Kai Kaila.

Kirjan kannen suunnittelussa on käytetty fragmenttia Hermanus Numanin etsauksesta ”Ruusu”. Noin 1754–1825. Rijksmuseum, Amsterdam.

FILI – Kirjallisuuden vientikeskus on tukenut tämän teoksen suomentamista.

Venäläisen kirjallisuuden seura on tukenut suomennostyötä.

Venäjänkielinen alkuteos

Оксана Васякина, *Роза*

© New Literary Observer / Новое литературное обозрение, Moscow, 2023

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-51955-3

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

Uskoakseni minulla on rohkeutta epäillä kaikkea, rohkeutta taistella mitä tahansa vastaan, mutta ei myöntämisen rohkeutta, ei rohkeutta omistaa. Useimmat valittavat maailman arkipäiväisyyttä, ettei elämässä käy kuin romaanissa, jossa sattuma kääntää kaiken parhain päin. Minä valitan sitä, ettei elämä ole kuin romaani, jossa taistellaan kovasydämissä isiä, menninkäisiä ja noitia vastaan ja vapautetaan lumottuja prinsessoja. Mitä ovat kaikki nuo viholliset verrattuina niihin kalpeisiin, verettömiin, sitkeähenkisiin öisiin aaveisiin, joiden kanssa kamppailen ja joille itse annan elämän ja olemassaolon.

SØREN KIERKEGAARD,
Välisoittoja

Herään mahdottomaan maailmaan
rajamaille menneen ja tulevan.

JURI TŠERNAVSKI, LEONID DERBENJOV,
”Zurbagan”

Helvettini on siellä, minne astun.

ANNA BUNINA,
”Sairaana toukokuinen kävelyretki”

JOS TUOKSULLA OLISI väri, sanoisin, että hänen kehonsa tuoksulla oli pehmeän leivänsisuksen väri.

Hänen muhkea violetti neuletakkinsa mustine ja harmaine kolmioineen tuoksui rappukäytävältä – ummehtuneelta tupakansavulta ja kosteudelta. Hän kietoutui siihen istuessaan betoniportailla ja poltti tuijottaen sähkömittarin luukkuu.

Samassa neuletakissa mummo tapasi talvisin käydä parvekkeella hakemassa suurimoita ja paloitetuja reisikoipia. Pukiesaan sitä yleen mummo jupisi itsekseen. Joka kerta hän jupisi ikään kuin olisi törmännyt hajuun ensimmäistä kertaa. Hän jupisi ja nyrpisteli nokkaansa, mutta puki tupakansavuisen neuletakin kuitenkin päälleen. Toisinaan minusta tuntui, että hän käytti sitä tarkoituksella – nöyryyttääkseen Svetlanaa siitä, että tämä tupakoi. Mummo ei itse ollut koskaan tupakoinut ja ylpeili sillä, ettei ollut koko elämänsä aikana vetänyt yhtä ainoaa henkosta.

USEIN MINUSTA TUNTUI, että Svetlana oli olemassa vain siksi, että häntä voitaisiin nöyryyttää ja komennella.

Juhlapyhinä – uutenavuotena, merkkipäivinä, kansainvälisenä naistenpäivänä – heillä oli tapana kokoontua kolmistaan: mummo ja hänen kaksi tyttärtään, minun äitini ja Svetlana. Tilaisuuden aluksi keskusteltiin pitkään juhlapöydän antimista: silli ei tällä kertaa ollut onnistunut ollenkaan niin kuin piti. Oli laitettu ylen määrin laakerinlehteä, joten siitä oli tullut liian mausteista. Äiti oli onnistunut ostamaan punaista kalaa halvalla. Kala oli rasvaista, sen tiukan nahan alta paljastui ruskeita juovia, se leikattiin ohuiksi siivuiksi ja aseteltiin sillin viereen. Makeahkosta perunamuusista puhuttiin pitkään – mummoa harmitti, että oli tullut kokeilleeksi muussata perunat uudella vatkaamalla, niin kuin naapurin rouva teki, vaikka hän ei perustanut sellaisesta menetelmästä laisinkaan. Liian vetelää, hän kuului sanovan. Mummo tykkäsi, kun sai pyydystää mukulan kerrallaan puisella survimellaan, puhdistaa nuijansa sitten sormella perunamuusin pehmeistä jäänteistä ja maistaa, oliko suolaa sopivasti. Mummo otti kullanuskeat kanankoivet uunista ja silavan pakastimesta sulamaan. Pehmeät, rusehtavat maustekurkut hän leikkasi viistoon ja valitteli, että tänä vuonna niistäkin oli tullut happamia.

Koko tuon ajan Svetlana istui selkä ikkunaan päin kuin mikäkin patsas ja odotti lupaa käydä kiinni ruokaan. Välillä mummon harmittelu sai Svetlanan nykimään hermostuneesti, silloin hän kääntyi äitinsä puoleen ja yritti tyynnyttellä tätä puolivillaisesti. Svetlana istui ryhdikkäästi paikallaan, mutta hänen suuret

ruskeat silmänsä seurasivat mummon käsiä jännittyneinä, kun ne kattoivat tarjottavia pöydälle.

Juhlia riitti, mutta muistissani ne kaikki ovat kasaantuneet yhdeksi loputtomaksi humuksi. Riippumatta siitä, missä ja mitä juhlittiin, oliko meillä ollut rahaa panna pöytä koreaksi vai syötiinkö pelkästään keitettyjä perunoita ja kaalisalaattia, juhlat noudattivat aina tiettyä käsikirjoitusta.

Kun pöytä oli katettu täyteen herkkuja, mummo otti puheeksi juomapuolen. Nyt Svetlana ei enää kyennyt pysyttelemään aloillaan, vaan koko hänen ruumiinsa alkoi vääntyillä levottomana odotuksesta.

Mummo oli kerännyt rahaa kaikilta sukulaisilta ja ostanut kymmenen tai viisitoista kiloa sokeria. Hän sekoitti mäskin neljäkymmenen litran alumiinitonkkaan, pani sen käymään ikkunan alle, lähelle patteria, ja peitteli sen vanhoilla turkiksilla. Mummo seurasi tarkkaan, kuinka paljon vaaleanruskeaa lientä oli valmistumassa, sillä hän tiesi, että Svetlana saattoi käydä tonkalla, juoda muutaman kupillisen ja lantrata tilalle vettä.

Kun seos oli käynyt loppuun, mummo laski kylmän veden valumaan ja kasasi kylpyhuoneeseen kotitekoisen tislauspannun. Hanasta tuleva vesi jäähdytti laitetta, ja sameaa, haisevaa pontikkaa tipahteli pisara kerrallaan lasipurkkiin. Raskas mäskin haju levisi koko asuntoon, ja mummo ryhtyi *vahtaamaan* pontikkaansa. Hän kävi puolen tunnin välein kylpyhuoneessa tarkistamassa, riittikö kylmää vettä ja kuinka paljon tissettä oli tiputellut puolen litran purkkiin. Hän lisäsi pontikkaan setripuun kuorta ja herukanlehtiä väriä tuomaan ja jakeli sitä sitten niille, jotka olivat vipanneet sokerirahoja. Hän käytti suppiloa kaataessaan valmiin pontikan kolmen litran purkkeihin ja valuttaessaan sen sitten kauniisiin viinipulloihin. Niitä hänellä oli useita – viinirypäletertun muotoisia ja sinisestä lasista valmis-

tettuja. Pieniä litteitä konjakkipulloja hän otti viemiseksi kyläilemään lähtiessään – eihän sitä tyhjin käsin kehdannut.

Kun mummo oli taikonut pöydän koreaksi, hän livahti vai-vihkaa makuuhuoneeseen, ja kaikki tiesivät miksi – kaataakseen pontikkaa. Hän tarjoili sen kultareunaisesta lasikarahvista, jossa oli järeä nuppi, surkutellen, että tällä kertaa pontikka oli niin väkevää, että sitä piti laimentaa. Havainnollistaakseen asiaa hän otti keittiönlaatikosta esiin lasisen alkoholimittarin ja näytti: Katsokaa – kolmekymmentäkahdeksan, vaikka olen lisännyt kolmanneksen vettä.

Koko tuon ajan äiti istui vastapäätä Svetlanaa jalat ristissä. Ennen kuin oli ehtinyt ovesta sisään, hän oli ojentanut Svetlanalle värikkäät muovikassit, joissa oli lihaa, kalaa ja lahjoja, ja pyytänyt saada tohvelit jalkaansa – hän tiesi, että Svetlana oli siivonnut hutaisemalla, jos oli ylipäättään vaivautunut ollenkaan rehkimään ennen pyhiä. Riisuessaan pitkiä nahkasaappaitaan äiti syynäsi tarkasti, oliko linoleumin ja jalkalistojen väliin jäänyt villakoiria ja murusia. Kotiin tultuaan hän sitten nyrpisteli nenäänsä ja valitti, että Svetlana ja mummo elivät kuin pellossa. Mutta minä teeskentelin, etten ollut huomannut mitään sotkua.

Svetlana katseli lahjakassia lapsellisen uteliaana, äiti topuutteli häntä ja tähdensi, että lahjoille olisi oma aikansa. Saatuaan tohvelit jalkaan äiti nappasi kassin mukaansa ja istuutui vastapäätä ikkunaa. Vasta sitten hän kaivoi sieltä lahjat Svetlanalle ja mummolle. Svetlana sai aina lahjaksi jotain tyttömäistä ja kaunista, kun taas mummo sai kodintarvikkeita. Aina kuu-kautta ennen juhlia äiti soitti mummolle kysyäkseen, mitä tuoda lahjaksi, ja he tekivät tilauksen: ripsiväriä, nailonsukkahousut, uudet samppanjalasit ja kattila. Kun äiti oli saanut toivelistan, marssimme yhdessä torille valitsemaan lahjoja.

Tuotuaan kaiken pöytään mummo istuutui lopulta jakkaralle, jotta pääsisi helposti käsiksi uuniin ja perunamuusikattilaan.

Sanaakaan sanomatta naiset nostelivat alkupaloja lautasille. Ensimmäisenä kauppansa tekivät punainen kala, kultaisen-rapsakat kanankoivet ja -reidet. Minä halusin kanankoiven, äiti piti reidestä, myös Svetlana piti koivista: sinertävät rustot rouskuivat ja saivat veden kielelle, Svetlana kalusi koipeaan huolella ja nautiskellen.

Ensimmäinen malja nostettiin juhlalle, jonka vuoksi oli kokoonnuttu. Toinen juotiin terveydeksi. Kolmas ryyppy otettiin rakkaudelle. Se piti hulauttaa kerralla tyhjäksi niin, ettei pohjalle jäänyt pisaraakaan, ja sitten lasi oli kumottava lautasiinille tai lautaselle. Viiden minuutin kuluttua katsottiin, millainen läikkä pontikasta oli jäänyt. Jos neste muodosti lautasiinille yhtenäisen renkaan, se tarkoitti, että ryyppylasin omistajaa odotti menestys rakkaudessa. Nähdessään kuunsirpin muotoisen viinaläikän naiset tuhahtelivat pettyneinä.

Joskus pöydän äärellä piipahteli miehiäkin. Poissa ollessaan he olivat perheeni naisten keskusteluissa päällimmäinen ja pysyvä puheenaihe. Miehet häivähtelivät kuin harvinaiset komeetat. He kiisivät aina pitkin tämän maailman taivaanrantaan ja herättivät kalvavaa levottomuutta, vihaa ja riemua, huolta ja sääliä. Miehet eivät koskaan olleet tarpeeksi hyviä. He ryyppäsivät ja hakkasivat, notkuivat joutilaina eivätkä tuoneet taloon tarpeeksi rahaa. Kukaan ei kuitenkaan rojhennut sanoa heille vastaan – miehen kaipuu oli naisten suurin murhe. Miehillä he alistivat koko elämänsä ja olemassaolonsa välittämättä lapsistaan tai omasta arvostaan.

Kolmannen ryyppyn jälkeen äiti ja Svetlana menivät tupakalle rappukäytävään tai parvekkeelle. Tiesin, että heidän polttaessaan Svetlana valitti äidille mummosta. Mummo moitti Svetlanaa siitä, että tämä ei tehnyt töitä, vaan laiskotteli, että tämä vain *syödä mässytti* ja tuijotti telkkaria eikä osannut edes siivota

kunnolla. Äiti kuunteli Svetlanaa rauhallisesti ja yritti sitten tukea ja ohjata häntä sisarellisesti. Svetlana ei tosiaan ollut pitkään aikaan käynyt töissä. Syynä oli hänen täydellinen kyvyttömyytensä sopeutua aikatauluihin – sen lisäksi, ettei hän myöskään osannut tehdä yhtään mitään. Ammattikoulun jälkeen hänet oli otettu töihin mummon leipomoon, mutta hänpä ei pystynytkään nousemaan joka aamu neljältä, vaan alkoi pian jättää työvuorojaan väliin. Sitten hän sai myyjän paikan kioskista, jossa myytiin tupakkaa, olutta ja purkkaa. Mutta Svetka joi liikaa, ja kuten meilläpäin on tapana sanoa, ryhtyi *rietastelemaan*, ja niinpä kioskin omistaja antoi hänelle potkut. Äiti lohdutti Svetlanaa ja kannusti tätä sinnikkäästi ostamaan sanomalehtiä ja katsomaan työpaikkailmoituksia. Sohvapöydällä lojui pino tällaisia lehtiä, mutta mikään työpaikoista ei käynyt Svetkalle – kaikkialla oli tiukat työajat ja matala palkka, ja ylpeys esti häntä menemästä koululle siivoojaksi.

Sitten he supattelivat salamyhkäisesti, Svetlana kävi läpi pihan juorut ja omat humputuksensa, äiti kuunteli tarkkaavaisesti ja kannatteli keskustelua terävillä kommentteillaan. Keittiössä istuessani kuulin, kuinka he yrittivät olla tirksumatta, mutta äidin helakka nauru hersyi syvältä rinnasta, ja Svetka hyssytteli häntä, koska pelkäsi naapurinemännän kuuntelevan heitä salaa.

Koko sen ajan istuimme mummon kanssa pöydässä ja söimme. Mummo katseli minua syrjäsilmillä ja esitti muodollisia kysymyksiä koulunkäynnistäni. Minä en häntä oikeasti kiinnostanut, hän lateli kysymyksiään vain siksi, ettei tarvitsisi olla hiljaa. Säästämälläni rahoilla olin ostanut Svetkalle uutta kynsilakkaa ja käsityötunnilla virkannut mummolle koristeellisia serviettejä ja neulatyynyjä, jotka näyttivät hienojen naisten hatuilta. Mummo otti käsityöni vastaan arvokkaan oloisesti ja löysi

asunnosta saman tien jonkin paikan, johon itse tehdyt patalaput tai ristipistoin kirjaillut kuvat voitiin panna.

Kun äiti ja Svetka palasivat, naiset joivat vielä yhdet. Seurasin tarkkaan, mutta en koskaan ymmärtänyt, millä hetkellä kireähkö juhlatunnelma roihahti Svetlanan ja mummon väliseksi riidaksi. Äiti joutui välimieheksi. Mummon silmissä äiti oli menestynyt nainen. Hänellä oli työ tehtaalla, tyttö kävi koulua, ja kuvioissa oli edes jonkinlainen mies. Saarnatessaan Svetkalle mummo osoitti sormellaan äitiä, joka imarreltuna siitä, että oli parempi verrattuna siskoonsa, asettui aina mummon puolelle. Pannessaan sitten mummolle kamppoihin Svetlana tukeutui siskoonsa, ja heltyneenä tämän haavoittuvaisuudesta äiti luovutti ja asettui Svetlanan puolelle.

Minä en tykännyt juhlista. Minulle ei ollut niissä tilaa. Tehtäväni oli auttaa äitiä kantamaan kasseja, antaa askartelujani lahjaksi, syödä ja mennä toiseen huoneeseen katsomaan televisiota. Istuin mummon nojatuolissa, räpläsin kaukosäädintä ja mietin perhettäni. Tulin siihen tulokseen, että kaikki perheessäni olivat olemassa jonkinlaisen hyödyn vuoksi. Svetkasta oli paljon hyötyä, vaikka asia kuinka tuntui olevan päinvastoin. Hän näytteli huonon tyttären ja leväperäisen siskon roolia. Koska olin lapsi, minulla oli vain yksi tehtävä: seurata näiden naisten suhteita mykkänä sivustakatsojana. Minä olin tämän perheen peili. Tehtäväni oli heijastaa heidän vihaansa, iloaan ja pettymyksiään. Pysytellä poissa tieltä ja olla aina ulottuvilla, kun minua tarvittiin. Tuo maailma tuntui minusta muuttumattomalta peilisolujärjestelmältä. Kaikki, mitä siellä tapahtui, tapahtui suljetun järjestelmän puitteissa. Jos järjestelmä päästi sisäänsä jonkun vieraan, se sylki tämän heti ulos, koska se ei kyennyt sovitamaan tai sulattamaan tätä sisäänsä. Siellä kaikki roolit oli määrätty ennalta ja sovitettu tiukasti rutiineihin. Siellä ei ollut ilmaa, kaikki tila oli täynnä huolia ja murheita.

Omassa päässäni kutsuin näitä kekkereitä kanalan kotkotuksiksi. Kuvittelin, että mummo kirjavassa kotimekossaan olisi vanhin, kookas munija. Hänen haalistunut, lyhyt tukkansa oli aina siististi kammattu ja kiharrettu, ikään kuin hänellä olisi ollut päässään hailakka harja, joka roikkui sivulla. Äiti oli kauris, vahva, musta kana, jolla oli huolitellut höyhenet ja terhakanpunainen harja. Svetka oli kitukasvuinen nuorikko, sellaisia olin tavan takaa nähnyt kanahäkeissä, ne olivat heikkoja ja kiukkuisia, tuntui kuin jokin näkymätön niiden sisällä olisi kuristanut kurkkua ja rintaa ja kaikkia sisäelimiä. Sellaiset olennot herättivät samanaikaisesti huolta, sääliä ja inhoa. Teki mieli ymmärtää, mistä ne oli tehty, ja samaan aikaan teki mieli kääntää katse pois ja unohtaa ne ikuisesti.

Vihasin näitä naisia, vihani oli hiljaista, mutta oikeutettua. Koska he vihasivat toisiaan. Viha oli yksi harvoista sallituista tunteista, joita naisia kohtaan sai tuntea. Heitä sai vihata mistä tahansa ja kaikesta, mitä heillä oli: kauneudesta, ruumiista, riidanhalusta ja värittömyydestä.

Istuessani mummon nojatuolilla kokeilin hänen silmälasejaan ja yritin niiden läpi lukea tv-ohjelmia harmaasta sanomalehdestä. Kirjaimet ja numerot sumenivat, ja sanomalehti tuoksui kuivalta jätepuulta. Olin monta kertaa aiemminkin silittänyt kämmenelläni tuolia peittävää ohutta veluurivilttiä, mutta aina sitä hipeltäessäni haaveilin löytäväni sieltä jotain uutta. Nousin ylös ja menin katsomaan astiakaapin kristalleja ja keraamisia pikkupeuroja. Siellä, vitriinilasin takana, kaikki oli pölyn peitossa. En ymmärtänyt, miksi mummo säilytti kaikkea tätä, keran kukaan ei käyttänyt Itä-Saksassa valmistettua posliinista keittokulhoa tai viinisarvea, josta roikkui alpakkaketju. Kaapissa mummo säilytti myös pontikkaa pienissä ja suurissa pulloissa. Minulla oli tylsää, juhla ei tuntunut loppuvan milloinkaan. Keittiöstä kantautui äidin ääni. Hän kertoi jotain hauskaa ja hekotti, ja minä seisoin toisessa huoneessa ja kuvittelin mie-

lessäni, kuinka mummo ja Svetka päihtyneen hurmion vallassa kuuntelivat.

Iltaa kohti Svetka ravasi useammin tupakalla, ja mummo ja äiti jäivät kahdestaan. Svetkan lähdettyä mummo alkoi valittaa hänestä närkästyneenä. Äidin ääni muuttui teennäisen raittiiksi, ja hän ryhtyi esittämään mummolle rationaalista arviota tilanteesta. Hän muistutti mummoa siitä, ettei kaupungissa kerta kaikkiaan ollut töitä. Hän halusi puolustaa Svetlanaa ja samalla nautti omasta ylivertaisuudestaan. Hänestä oli tullut viisas nainen, joka lohdutti mummoa.

Sitten kun mummo sanoi, ettei kaataisi enempää, Svetlana mutristeli pettyneenä huuliaan ja aneli vielä yhtä, viimeistä ryyppyä, ja mummo sääli häntä ja kaatoi kaikille kolmelle vielä *viimeiset*, joiden jälkeen äiti kävi hommiin. Hän auttoi siivoamaan pöydän ja nousi tiskaamaan astioita, kun mummo siirsi syömättömät kurkut samalle lautaselle sillin kanssa, peitti ruuan pienellä lautasella ja pani sen jääkaappiin. Svetka sanoi, että lähtisi saattamaan meitä, ja meni kiireesti huoneeseensa, kaivoi vaatekaapista lämpimät sukkahousut ja villahameen – ja laitto tummaa huulipunaa. Pukeuduttuaan hän istahti omalle sohvalle ja odotti, kunnes vanhemmat naiset saivat siivottua.

Äiti ja mummo kuiskivat toisilleen jotain keittiössä, ja kun kaikki oli puhdasta, he menivät mummon huoneeseen. Siellä he ottivat esiin nuhruisen punaselkäisen korttipakan ja latoivat siitä yksinkertaisen ennustuksen. Kuultuamme, että mummo ja äiti povasivat, menimme Svetkan kanssa heidän luokseen. Mummo tarkasteli kortteja huolellisesti ja osoitteli kuvia sormellaan.

Herttarouva olet sinä, tässä sinulla on valtion laitos, mummo julisti. Äiti nyökkäsi, hänen täytyi mennä seuraavana päivänä töihin. Ristikuningas on vielä liikkeellä, mutta se ei ole sinun,

noin muuten vain mainitakseni. Herttakuninkaasi on kuitenkin sinun kanssasi.

Ja tuossa on näköjään tie, äiti sanoi nyökytellen. Viikon päästä hänen piti taas matkata Bratskiin opiskelemaan.

Kaiken, minkä mummo ennusti, äiti tiesi itsekin. Kortit eivät tuoneet sen kummempia uutisia, ne vain vahvistivat jo tiedossa olevat asiat. Katso sinä nyt vuorostasi minulle, sanoi mummo ja kerättyään pakan kasaan työnsi sen leveän takamuksensa alle. Kun mummo oli istunut hetken korttien päällä, hän antoi ne äidille, joka puolestaan tärkeän näköisenä ojensi pakkaa takaisin mummolle, jotta tämä nostaisi siitä nipun. Äiti siirsi mummon nostamat kortit pakan alimmaisiksi ja latoi sitten samanlaisen rivin.

Sinä olet ruutuakka, koska olet eronnut, hän sanoi. Tässä sinulla on ruutu- ja ristikuninkaas. Minusta näyttää, että ympärilläsi on vain miehiä. Kiusaantuneena mummo huiskautti kättään, mutta seurasi silti äidin liikkeitä uteliaasti. Tässä on rahaa, sanoi äiti ja osoitti ruutu- ja ristikympin yhdistelmää. Jotenkin sattumanvaraisia ja suuria summia. Mummo huokaisi, sattumanvaraista rahaa ei ollut mistä ottaa, joten hän ei uskonut ennustukseen.

Svetka ja minä seurasimme heidän hiljaista huuleneitoaan ja kuuntelimme tarkkaavaisesti. Meillä kotona oli myös ennustuskortit, ja äiti oli kieltänyt minua koskemasta niihin, mutta joskus otin ne ja povasin itselleni toistellen äidin käyttämiä sanoja. Minä olin ruutuakka. Äiti oli sanonut, että herttarouva oli naimisissa, ristiakka oli työkaveri ja patarouva oli kilpailijatar. Ruutuakka edusti naimatonta naista.

Kun sitten äiti ja mummo istuivat juomaan teetä, Svetlana käski minun pukeutua kiireesti, ja minä tottelin kiltisti ja puin ylleni hatun, turkin ja huopikkaat. Sillä välin keittiössä kiehahti sähköinen samovaari, ja mummo kaatoi keraamisesta pannusta vahvaa hauduketta kulmikkaisiin teelaseihin. Tiesimme, että

mummo hörppi teensä hyvin kuumana ja nopeasti, kun taas äiti odotti, että tee hieman jäähtyi. Yleensä äidillä meni teen juomiseen viitisentoista minuuttia. Hän jäähdytti teen lasissaan, joi sen nopeasti ja pukeutui lähteäkseen bussipysäkille. Mummo kiehautti veden vielä toistamiseen ja kaatoi uuden lasillisen. Hyvästeltyään äidin hän istuutui nojatuoliinsa Svetlanan huoneeseen, laittoi silmälasit päähänsä ja alkoi katsella iltaohjelmia televisiosta iloisesti ähkyen.

Me Svetkan kanssa menimme ulos odottamaan äitiä. Kierrelimme ympäri taloa, ja tuore lumi, joka oli satanut auratulle jalkakäytävälle, narskui saappaideni alla. Svetkan humalaiset silmät loistivat, hän rakasti seikkailuja. Häntä kiihdytti ajatus, että kierrellessään talon ympäri hän saattaisi tavata tuttuja ja jatkaa iltaa heidän kanssaan.

Kun äiti livahti ulos rappukäytävän ovesta, hän antoi minun kantaakseni muovikassin, johon mummo oli pakannut herkkuja, ja me suuntasimme pysäkkiä kohti kolmistaan. Äiti sanoi Svetlanalle, ettei ollut järkeä saattaa meitä, mutta Svetlana halusi viettää vielä hetken ihmisten ilmoilla. Kävelimme pimeitä polkua lumihankien keskeltä, ja tunsin naisten tuoksahtavan kevyesti pontikan huurulta, huulipunalta ja rasvaiselta ruualta. Svetkan talvitakki haisi tupakalta, ja äiti jätti jälkeensä imelän hajuvesivanan. Me kävelimme kolmistaan heidän sakeassa hajupilvessään, joka sekoittui terävän pakkasen tuoksuun. Tummalla huulipunalla sivellyiltä huulilta hulmahteli vaalean huurun hahmutuvia, äiti nauraa hohotti jollekin, mitä Svetka oli höllyttänyt. Kun heidän keskustelunsa kääntyi *aikuisten juttuihin*, he pyysivät minua kulkemaan polkua edellään ja itse hiljensivät ääntään ja puhuivat miehistä ja juoruilivat äidin ystävättäristä, jotka hänen mielestään käyttäytyivät usein sopimattomasti. Minä kuulin heidän puheensa. Kun he puhuivat omista asioistaan, olin pelkkänä korvana ja minusta oli mielenkiintoista seurata äidin kertomusta ja Svetkan kommentteja. Varmasti he ymmär-

tävät, että kuulen heidät, ajattelin, ja pyyntö kulkea vähän edellä oli pikemminkin sovelias tapa. Sillä tavoin he vetivät rajan pienen tytön maailmani ja aikuisten naisten elämän välille. Olin lopulta tuomittu astumaan heidän maailmaansa ja jonain päivänä löytämään itseni pimeältä polulta punaisin huulin ja turkishattu aseteltuna huolellisesti päähäni niin, ettei se rikkoisi lakatun tuuhean otsatukkani eheyttä.

Tuo maailma pelotti minua, mutta samalla tunsin, kuinka uteliaisuus poltti sisintäni. Halusin tietää kaiken siitä, mistä aikuiset naiset puhuivat ja miten he elivät, mutta en kuitenkaan halunnut olla heidän asemassaan. Tunsin lievää vastenmielisyyttä perhejuhlia ja naisten arjen rituaaleja kohtaan. Tuo maailma tuntui minusta ahtaalta ja samalla tyhjältä. Mitä järkeä oli syklisessä, jatkuvassa ruuanlaitossa ja loputtomassa siivoamisessa, jos mikään siitä ei johtanut muuhun kuin kirvelevään pettymykseen? Toisaalta ajattelin, että ehkä pettymys oli vain minun tuntemukseni. Entä jos vain minä tunsin sitä? Jos kaikki naiset perheessäni kokisivat pettymystä, miksi he silti toistaisivat yhtä ja samaa yhä uudelleen? Hokisivat aina samoja sanoja, laittaisivat samaa ruokaa, käyttäisivät samoja astioita. Minusta tuntui, että maailma oli jotain, minkä pitäisi loputtomasti uusiutua, ja odotin sen uusiutuvan joka kerta, kun tulin mummon luo. Mutta niin ei koskaan tapahtunut. Käteen jäi vain tylsä toteutumattoman onnen kaipuu.

Pysäkillä äiti ja Svetka polttivat tupakkaa ja jatkoivat humalaista juoruiluaan. He eivät halunneet keskeyttää juttujaan, joten he antoivat bussien mennä ohi, kunnes äiti alkoi valittaa, että hänen jalkojaan palelsi ja että hänellä oli mummon teen jäljiltä vessahätä. Istuin penkillä ja katselin, kun he seisoivat jalkakäytävällä. Katulampun oranssissa valossa terävät jäähileet kimmelsivät ja koristelivat nopeasti heidän minkkihattunsa. Äiti ja Svetlana muistuttivat minusta lumityttöjä, pakkasukon apulaisia.

Tarkkailin heidän punaisia huuliaan, huulet liikkuivat ja paljastivat tasaiset hampaat, äidin suupielessä välkehti kultainen kruunu. Välillä äiti kysyi minulta, oliko minulla kylmä. Olin umpijäässä, mutta en halunnut keskeyttää heidän juttujaan, joten pudistin päätäni ja puristin kohmeiset sormeni nyrkkiin, koska märät lapaset, joilla olin kerännyt tuoretta lunta kaiteilta matkalla pysäkillä, eivät lämmittäneet lainkaan.

Nousimme viimeiseen bussiin. Äiti ei tykännyt istua takapenkillä, vaan valitti, että häntä alkaisi huimata, joten istuimme etupenkillä ja katselimme tuulilasia. Ajovalojen vihertävässä keilassa harmaa tie näytti pelottavalta ja loputtomalta. Äiti torkkui hiljaa, hänen terävä nenänsä punoitti pakkasesta ja pontikasta, ja bussin lämmössä hänen naisellinen tuoksunsa voimistui entisestään ja sekoittui bensan ja pölyn hajuun. Nuuhkin hajua yrittäen painaa sen mieleeni, ja minua vaivasi kysymys: haisinko minäkin joltain?

Kotona äiti pyysi minua viemään mummon mukaan pakkaamat herkut jääkaappiin. Laskin kanan ja kurkut hyllyille muovipusseissaan, ja väsynyt ja surullinen äiti valitti mummosta ja Svetlanasta. Häntä harmitti, että he olivat riidelleet juhlapöydän ääressä. Äiti sanoi, että he elivät keskenään kuin kissa ja koira. Kuuntelin häntä hiljaa, eikä minulla ollut mitään sanottavaa. He todella olivat kuin kissa ja koira, mutta kuka äiti oli heidän joukossaan?

TÄMÄ KIRJA KERTOO tädistäni, jonka nimi oli Svetlana. Hän syntyi vuonna 1975 ja kuoli vuonna 2014 tuberkuloosiin.

Ajattelen usein sitä, millainen hän oli. Haluan nähdä hänet erillisenä ihmisenä. Ihmisenä, jolla oli oma elämänsä. Mutta ajattellessani häntä huomaan aina mieltäväni Svetan osaksi tiivistä suhdetta hänen ja mummoni välillä. Jopa silloin, kun Svetlana löysi miehiä, asui hän heidän kanssaan äitinsä asunnossa.

Kun Svetlana syntyi, hänet tuotiin kuudennen kerroksen huoneistoon ja laskettiin pinnasänkyyn. Muutama vuosi myöhemmin sängyn tilalle tuotiin taitettava sohva, ja Svetlana alkoi nukkua sillä. Kun sohva kävi täysin käyttökelvottomaksi, sen tilalle tuotiin uusi sohva. Sillä sohvalla Svetlana kuoli. Kaikki tämä tapahtui pienessä huoneessa yhdeksänkerroksisen talon kaksiossa. Hänet tuotiin siihen huoneeseen kolmantena päivänä syntymästään, ja samasta huoneesta hänet kannettiin ulos sinä päivänä, kun hän kykenemättä enää edes puhumaan veti viimeisen henkäyksensä. Muistan hänet juuri siellä – huoneessaan, makaamassa sohvalla, joka oli verhoiltu gobeliinilla.

AINOA, MITÄ JUURI nyt todella haluan, on kirjoittaa hänestä. Ajattelen lakkaamatta, millaista voimaa hänessä oli.

Sveta oli pikkuinen, kivulloinen nainen. Hänen huulissaan oli *pipejä*, jotka eivät koskaan parantuneet, ja käsissä verestävää ihottumaa. Hänellä oli lapsesta saakka ollut kummallinen taipumus iho-ongelmiin. Hänen ihonsa oli kuiva ja tuoksui palaneelle kirjalle. Vahvojen, tummana välkehtiviksi lakattujen kynsien reunoilla kirveli kynsitikkuja. Ne olivat aina vaaleanpunaisia, ja näin usein, miten keskittyneesti Svetka niitä repi.

Mummo vaati usein ärtyneenä, että hän lopettaisi huultensa ja kynsitikkujensa repimisen. Tiedostaen mummon tavan Svetlana piilotti kätensä neuletakkinsa laskoksiin. Svetlana sai siellä rauhassa näprätä käsiään niin kauan kuin kukaan ei huomannut tai kaikki teeskentelivät olevansa huomaamatta.

Ajattelen häntä ja yritän ymmärtää, millaista voimaa hänessä oli. Hänessä oli hillitöntä voimaa.

KUN AJATTELEN HÄNTÄ, minusta tuntuu, että hän seisoo alasti pimeydessä. Katson häntä, hänen vatsaansa ja pieniä ruskeita rintojaan, joissa on tummat nännit, näen hänen ruskeina läikehtivät silmänsä, hän seisoo paljain jaloin, ja näen hänen jokaisen nivelensä. Hänen huulensa ovat harmaat kylmästä ja sormenpäät jähmettyneet valkoisiksi.

En tiedä, missä täällä pimeydessä piilee valonlähde. Jos pimeys olisi täydellinen, en voisi nähdä häntä. Hänen litteää vatsaansa ja pitkiä, kiharaisia hiuksiaan, jotka on löyhästi koottu takaraivolle. Hän on vaalentanut hiuksensa, mutta ei ole ryhtynyt värjäämään niitä uudelleen, kun ne ovat kasvaneet. Siksi hiusten latvat hänen laihoilla harteillaan ovat kellertävät, mutta juuret hiirenharmaat.

Ehkä valonlähde tässä pimeydessä onkin minun katseeni. Hän on jo yli kahdeksan vuotta maannut haudassa. Hän pyysi panemaan meikkejä mukanaan arkkuun: rasvaista ripsiväriä, luomiväriä ja huulipunaa. Hän pyysi saada mukaansa myös matkapuhelimen, ettei hän haudassa tuntisi jääneensä yksin.

Minun pimeydessäni hän seisoo yksin. Täällä ei ole muuta kuin hänen ruumiinsa. Se tuntuu minusta vieraalta, koska elinaikanaan se herätti inhoa, mutta nyt katson sitä ikään kuin ruumis tuoksuisi lämmöltä eikä kivulta.